

УДК 37.014.525

Щербяк Ю.А.*

**ОПІКУНЬСКА ДІЯЛЬНІСТЬ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ
КІНЦЯ ХІХ СТ. – 1939 РР.**

У статті розглянуто особливості опікунської діяльності релігійних організацій Української Греко-Католицької Церкви. Розкрито напрямки опікунсько-виховної діяльності чернечих чинів УГКЦ у Галичині дослідженого періоду, здійснено її періодизацію. Акцентовано увагу на змісті, формах та методах здійснюваної ними виховної роботи з дітьми та молоддю окресленого періоду. Визначено, що найбільшого розквіту опікунська діяльність УГКЦ набула в галицькому краї у період керівництва митрополитом престолом Андреем Шептицьким. Доведено, що у зміст своєї діяльності сиротинці також закладали й національні ідеї та традиції, формуючи національно свідомих українців. У кожному опікунському закладі створювалися бібліотеки та читальні, які існували за кошти релігійних громад УГКЦ.

Ключові слова: опіка, соціальний захист, сироти, чернечі громади, церква.

Сучасну українську освіту характеризує тенденція до формування нової педагогічної парадигми. У виховному процесі виникають проблеми, які не можуть бути розв'язані в рамках існуючої вітчизняної моделі загальноосвітньої та вищої школи. Змінюється розуміння суті процесу виховання. Це завдання висуває на перший план потребу розробки методологічних основ морального виховання як вагомого засобу соціалізації особистості, інтегрування її в систему суспільних відносин, побудованих на засадах рівності, відповідальності, толерантності, почуття власної гідності. В умовах перехідного періоду розвитку української держави, характерного зростанням таких негативних явищ, як безробіття, масовий виїзд населення на роботу за кордон, дитяча бездоглядність і безпритульність, сирітство, алкоголізм, проституція, наркоманія та суїцид, спричинених головним чином нестабільністю соціально-політичних процесів, економічною й демографічною кризами, актуалізується проблема захисту різних категорій населення, підвищується роль опікунсько-виховних інституцій, покликаних забезпечити оптимальні умови життєдіяльності дітей та молоді. Так, на початку 2000-х років в Україні понад 600 тисяч дітей не мали опікунства, близько півмільйона підлітків ніде не вчилися й не працювали [3, с. 7]. Різноманітність проблеми потребує її розв'язання не тільки державними структурами, а й церковними інституціями, що забезпечать духовно-моральну опіку та соціальну підтримку дітей. З огляду на вищенаведені факти, критичне вивчення та переосмислення історії, теорії та практики опікунства є одним із важливих завдань сучасної педагогіки. Його вирішення сприяло б становленню нової парадигми вітчизняної опіки в сучасних умовах з урахуванням набутого позитивного досвіду суб'єктів опікунсько-виховної діяльності на різних історичних етапах.

Мета статті – виявити особливості опікунсько-педагогічної діяльності представників греко-католицької церкви, розкрити зміст, форми й методи здійснюваної ними виховної роботи з дітьми та молоддю окресленого періоду.

Витоки означеної проблеми, зокрема діяльність греко-католицької церкви та її вплив на розв'язання завдань морально-релігійного виховання молоді, розглядали Р. Волянчук, Л. Генік, Н. Дмитришина, В. Карагодін, І. Комар, І. Мицишин; педагогічна спадщина представників українського духовенства, в якій аналізувалися концептуальні засади морально-релігійного виховання (І. Бартошевський, Г. Костельник, Ю. Дзерович, М. Конрад, О. Лещук, І. Назарко, Й. Остапівський, І. Ортинський, А. Шептицький). Напрямок опікунської діяльності громадських організацій на різних етапах історичного

* © Щербяк Ю.А.*

розвитку українського суспільства досліджували Т. Завгородня, І. Курляк, Н. Лисенко, К. Мажець, З. Нагачевська, Б. Ступарик. Вивчення теоретико-методологічних основ соціальної опіки в сучасній Україні стало можливим завдяки групі педагогічних досліджень, серед яких провідне місце займають праці А. Капської. Особливу увагу в них приділено вивченню наукового змісту та форм соціальної підтримки дітей-сиріт і дітей, які залишилися без батьківського піклування, захисту прав дитини як соціально-педагогічної проблеми. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю, зокрема і з дітьми-сиротами, висвітлені у працях І. Зверевої, І. Пінчук, С. Толстоухової. Деякі напрямки опікунської педагогіки відображено в дослідженнях польських педагогів (С. Бадора, З. Домбровський, А. Кельм, Г. Радліньська).

Аналіз джерельної бази дослідження свідчить, що наприкінці ХІХ ст. у Галичині надзвичайно плідну і широкомасштабну діяльність у галузі опіки та підтримки знедолених і потребуєчих проводила Українська Греко-Католицька Церква. Церковна інституція, чернечі громади та чини надавали допомогу хворим, сиротам, убогим, престарілим та іншим групам соціально незахищених людей. Особливого значення в цей період набула опікунська діяльність. Провідну роль у розробці теоретичних засад та організації суспільної опіки в Галичині досліджуваного періоду відіграли видатні представники церкви І. Бартошевський, Ю. Дзерович, М. Конрад, В. Лициняк, І. Ортинський, А. Шептицький. У їхніх працях виховання трактується як опіка дорослих над дітьми та молоддю з метою «заспокоєння» фізичних і духовних потреб, обґрунтовується необхідність взаємодії сім'ї та громадськості в питаннях охорони дитинства; наявні перші спроби систематизації опікунських закладів і визначення їхніх завдань [17, с. 372].

У досліджуваній період у Галичині існувало і працювало у сфері опіки дев'ять греко-католицьких чернечих організацій: Чин Святого Василя Великого (ЧСВВ), Згромадження сестер Службниць, сестер Йосифіток, сестер Йосафаток, сестер Мироносиць, сестер Пресвятої Родина, сестер Милосердя Святого Вікентія, Студити та отці Редемптористи. Кожна з цих організацій «спеціалізувалася» в наданні певних опікунських послуг. На підставі вивчення та аналізу їхнього історико-педагогічного досвіду (Р. Волянчук, І. Комар) можна визначити такі основні напрямки опікунсько-виховної діяльності чернечих чинів УГКЦ наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.:

- опіка над новонародженими-сиротами та дітьми дошкільного віку, позбавленими батьківського піклування;
- матеріальна допомога дітям із незаможних сімей і моральне виховання школярів, допомога дітям з особливими потребами;
- медичний догляд, опіка та морально-психологічна підтримка убогих, немічних, хворих та самотніх перестарілих;
- психолого-педагогічне, духовне дорадництво дорослих.

Розгляд історичних аспектів розвитку греко-католицького чернецтва в Галичині дозволив дослідниці І. Комар виділити три основні періоди їхньої опікунсько-виховної діяльності:

1. Період 1882-1918 рр., коли Галичина перебувала у складі Австро-Угорської імперії, характеризувався активізацією опікунської діяльності вже створених і бурхливим розвитком нових чернечих спільнот УГКЦ. Власне 1882 року, за рішеннями Добромильської реформи, сестри Василянки (ЧСВВ) отримали дозвіл працювати зі світськими особами, що дало початок розвитку їхньої освітньо-виховної роботи. У 80-х рр. ХІХ ст. продовжувала плідно розвиватися й опікунська діяльність чоловічої гілки ЧСВВ – отців Василян та Студитів. Того часу найбільш повно проявлялася освітньо-виховна робота чернечих громад УГКЦ. Це зумовлено тим, що монахи ЧСВВ

і Студитського уставу належали до добре розвинутих організацій, які мали власні навчальні заклади.

2. У період з 1919 до 1939 рр. Галичина перебувала під владою Польщі, що внесло певні корективи в розвиток опікунсько-виховної діяльності греко-католицького чернецтва. Польська влада не переймалася соціальними проблемами українців і намагалася будь-яким чином пригальмувати процеси їх національного самоусвідомлення. Проте для цього періоду характерно зростання кількості закладів опіки під керівництвом чернечих чинів УГКЦ. Підтримувані митрополитом А. Шептицьким, монахині організували сиротинці та притулки при кожному своєму осередкові. Усі громади активно розширювалися, мали свої монастирі та будинки. Важливою рисою цього періоду став розвиток таких напрямків опікунської діяльності чернечих організацій УГКЦ, як опіка над сиротами, медична опіка, соціально-геронтологічна робота.

3. Третій період у діяльності УГКЦ хоча й виходить поза межі окресленої нами наукової проблеми, проте дозволяє цілісно схарактеризувати благодійну діяльність церкви в ХХ ст. Період 1939-1946 рр. пов'язано з процесами приєднання західноукраїнських земель до Української РСР у 1939-1941 рр., німецькою окупацією 1941-1944 рр. і утворенням радянської влади в Західній Україні у 1944-1946 рр. Він характеризується занепадом опікунської роботи греко-католицьких релігійних організацій унаслідок подій Другої світової війни і ліквідації УГКЦ на Львівському церковному Соборі 1946 р. [5].

Зазначимо, що в 90-х роках ХІХ ст. греко-католицька церква взяла на себе завдання організації мережі дитячих опікунських установ і сирітських притулків, ідея яких зародилася за часів панування в Галичині австрійської влади. Перша сирітська захоронка (у міжвоєнний період так називалися дитсадки в Галичині, Буковині, Закарпатті) з'явилася 1891 р. з ініціативи священника із с. Жужелі (Львівське воєводство) К. Селецького. Другий український сирітський притулок створено вже під час війни у Львові завдяки заходам і агітації о. В. Лициняка [6, с. 2].

Звільнення і повернення до Львова глави УГКЦ митрополита А. Шептицького у зв'язку із крахом російського самодержавства 1917 р. надавав йому іміджу в'язня-страждальця, привертая увагу багатьох меценатів і сприяв у подальшому створенню благодійних організацій та фондів матеріального забезпечення сиротинців. Так, 1916 року за допомогою американського комітету допомоги дітям, організованого сенатором Г. Гувером, було створено «Український єпархіальний комітет опіки над військовими сиротами у Львові». Протягом 1918 р. виникли аналогічні єпархіальні комітети в Перемишлі – під патронатом єпископа Й. Коциловського, в Станіславі – єпископа Г. Хомишина. У структурі комітетів діяли єпархіальні товариства допомоги. Завдання організацій полягало в попередженні смертності серед українських дітей, наданні допомоги жертвам війни, сиротам і вдовам духовенства, опікунстві над ними, зміцненні взаємовідносин між парафіями. Кожна новоутворена фундація займалася також патронатом покинутих батьками дітей у Галичині та за її межами, утримуючи кілька або кільканадцять захистів у кожній єпархії. Так, у Львівській єпархії на той час їх було 18, зокрема і «Захист ім. митрополита Андрея Шептицького», у Перемишльській і Станіславській єпархії – по 6 [13, с. 57].

Завдяки об'єднанню зусиль української діаспори, духовенства, громадськості 10 вересня 1917 р. при монастирі монахів-студитів було утворено фонд для українських сиріт ім. митрополита А. Шептицького, що нараховував 312 тис. крон. Додавши до цієї суми ще 2 100 000 крон, глава церкви став його першим фундатором і президентом. 23 березня 1918 р. у митрополичих палатах відбулися установчі збори товариства, яке

згодом прийняло назву і відкрило «Захист ім. митрополита Андрея графа Шептицького для сиріт у Львові», що розміщувався на вул. Потоцького, 95 при монастирі сестер-василіанок [19, с. 36]. Новозаснована фундація мала у своєму розпорядженні закуплене митрополитом упродовж 1918 р. лісове майно Посіч у с. Майдан (Станіславське воєводство) та орні землі в Зарваниці (Тернопільщина).

Організація діяла згідно з окремим статутом. Метою товариства було виховання сиріт, позбавлених батьківської опіки в результаті смерті тих чи загибелі або занедбаних вихованням у сім'ї. Членами організації були єпископ Г. Хомишин (віце-президент), єпископ Й. Коциловський (віце-президент), адвокат В. Охримович (третій віце-президент), адвокат С. Федак (голова Крайового товариства охорони дітей і опіки над молоддю у Львові), історик О. Барвінський (радник), священник Т. Лежогубський (радник), священник В. Лициняк (радник), ігумен монастиря отців-студитів К. Шептицький, літературознавець К. Студинський.

Під проводом кваліфікованих кадрів забезпечувалося морально-релігійне виховання дітей, створювалися умови для здобуття ними фахової освіти. Основними методами виховання стали особистий приклад наставників, привчання до дисципліни через дотримання розпорядку дня, заохочення до навчання. Важливі опікунсько-виховні функції в цьому та інших сирітських захистах виконували тематичні вечори, відзначення релігійних свят та іменин покровителів, на яких вихованці виступали із самодіяльними номерами релігійного й патріотичного спрямування, лекції, присвячені народним традиціям, історії краю, доступні розумінню вихованців [15, с. 196-197].

28 червня 1917 р. з ініціативи громадсько-політичних діячів В. Децикевича і о. Т. Войнаровського Галицьке намісництво у Львові затвердило «Українське крайове товариство охорони дітей і опіки над молоддю». Діяльність Товариства передбачала такі форми роботи: розвиток ідеї охорони дітей і опіки над молоддю (через вплив на неї друкованим та усним словом); створення та утримання для опіки і виховання дітей та молоді захистів, бурс, захоронок, фахових шкіл; спостереження за причинами занедбання дітей і молоді; співпраця з центральною Віденською організацією опіки над дітьми та іншими подібними організаціями; внесення петицій до законодавчих органів, державної і крайової влади у цих справах; участь у конференціях і конгресах, присвячених справі опіки над дітьми та молоддю. До захистів охорони дітей і опіки над молоддю приймали занедбаних дітей з убогих чи морально деградованих сімей та воєнних сиріт греко-католицького обряду у віці від 2 до 14 років. Уже на 1921 р. виникло 30, а 1929 р. – 37 повітових філій УКТОДОМ з понад 2,5 тис. членів [7, с. 129]. Проте спроба організації гуртків товариства селами Галичини не дала результатів. Найбільш ефективними стали лише перші роки заснування товариства. Завдяки пожертвам еміграції та галицького українства, особливо митрополита А. Шептицького, уже на 1923 р. фонди УКТОДОМ зросли до 586 тис. польських марок. До 1927 р. воно утримувало 10 сирітських притулків і 5 «захоронок» для понад 600 дітей; дві «порадні матерів», що безкоштовно чи за зниженими цінами проводили медичні огляди, щеплення тощо (тут обслуговувалися 900 немовлят) [4, с. 127].

Найяскравішою сторінкою діяльності УКТОДОМ виявилася робота сектору виховних осель і мандрівних таборів. Її завданнями були: популяризація вакаційних осель у Галичині, підготовка й відправлення учнів на літній відпочинок, надання стипендій та оздоровлення дітей із незаможних родин [1, с. 10-11].

Матеріальна допомога дітям із незаможних сімей і моральне виховання школярів здійснювалися переважно представниками ЧСВВ шляхом створення власних навчально-виховних закладів. Під керівництвом греко-католицьких монахинь у Галичині в окреслений період існувала мережа освітньо-виховних закладів, які забезпечували

навчання галицькій молоді, починаючи з дошкільного віку, та її підготовку до вступу у вищі навчальні заклади. Зокрема при монастирях УГКЦ діяли такі навчально-виховні установи: дошкільні заклади, школи, гімназії і семінарії.

Першою ланкою були дошкільні інституції, створені чернецтвом УГКЦ. Перша захоронка (дитячий садок), як ми вже зазначали, була заснована при монастирі Згромадження сестер служебниць Непорочної Діви Марії на початку 1890-х рр. у Львівському воєводстві. Першою вихователькою цієї захоронки стала с. Арсенія Гордашевська. Попередньо с. Арсенія здобула відповідну педагогічну освіту у Львові та пройшла практичні курси з ведення захоронок у римо-католицьких сестер феліціанок у Жовкві. Це був лише початок великої справи, адже в майбутньому дошкільне виховання стало одним з основних напрямків діяльності Згромадження. Статистика Згромадження сестер-служебниць у другій половині 1930-х років показує, що черниці при своїх монастирях провадили 76 захоронок, які відвідувало 4215 дітей [2, с. 153]. Програму навчання та виховання тут складала дидактичні, рухливі ігри, вивчення елементів ручної праці, формування початкових математичних уявлень, підготовка руки до письма, малювання, навчання співу, декламування та вивчення віршів, читання оповідань. Різноманітні ігри, вірші, пісні, які вивчалися дітьми в дошкільних закладах, ґрунтувалися на кращих взірцях народного фольклору. Проведення концертів, постановка вистав, організація календарно-обрядових, спортивних розваг, літературних вечорів, свят із релігійної тематики з участю дошкільників сприяли вихованню гуманістичного світогляду дітей, розвитку моральних та патріотичних рис, духовності.

У травні 1933 р. перші загальні збори товариства «Українська захоронка» у Львові ініціювали створення ширшої громадської мережі дитячих дошкільних закладів, їдалень. Незабаром на території міста функціонувало вже 9 світських захоронок із 500 дітьми. Утримання однієї захоронки обходилося в близько 350 злотих на місяць. У цих установах діти отримували харчі, а найбільш необхідні – одяг. Прибутки склалися з членських внесків, дотацій митрополії, українських установ, магістрату, добровільних збірок.

1939 року митрополичий ординаріат видав «Розпорядок про захоронки й дитячі садки», в якому зазначалася гостра потреба їх поширення на території Галичини: «Доки нема в громаді окремого будинку й саду для ведення цих інституцій, треба старатися, щоб садок був ведений коло церкви чи в городі якогось господаря, а захоронка в будинку читальні або Народного дому, або кооперативи» [11]. Окрім виховного процесу під час навчання митрополичий ординаріат окреслював низку першочергових завдань церкви у сфері організації дитячої зайнятості в літній період, коли батьки були зайняті польовими роботами, і діти опинялися поза їхнім контролем, зазнаючи шкідливого впливу вулиці. Церква рекомендувала монастирям, щоб у період посиленої зайнятості населення на польових роботах діти перебували в захоронках цілий день, а не тільки до обіду, як це було зазвичай.

Перша серйозна допомога з-за кордону на соціальні й добродійні цілі надійшла після тривалої подорожі митрополита А. Шептицького країнами Західної Європи, Північної та Південної Америки 1921 р. Особиста участь глави церкви в нарадах Міжнародного Червоного Хреста сприяла виділенню матеріальної допомоги українським сиротам. Під час візиту до Голландії та Бельгії він «відбув понад сорок конференцій з представниками різних гуманітарних товариств, збираючи пожертви для дітей-сиріт». У травні 1921 р. А. Шептицький передав до Галичини 3150 бельгійських і 20 тис. французьких франків [10, с. 12].

Українські ієрархи неодноразово висловлювали свою стурбованість з приводу відсутності належного соціального захисту українських дітей з боку Польської держави.

Так, у пастирському листі 1931 р. Станіславський єпископ Г. Хомишин підкреслював, що «держава нічим не причиняється до удержання установ харитативних, церковних і релігійних. Польські установи більш засібні, в польських установах на многі недомагання дивляться нераз через пальці, а в українських ті приписи є часто притокою заборони» [16, с. 2].

Звичайно, мізерні урядові дотації на дитячі притулки і збори пожертвувань у парафіях не могли забезпечити їх повноцінної роботи. Греко-католицька церква була змушена знаходити додаткові можливості для самостійного фінансування благодійних дитячих закладів. Необхідні для цього матеріальні засоби додатково забезпечувалися вдалими фінансово-економічними операціями з нерухомістю, зокрема земельними маєтками церкви.

У грудні 1931 р. ієрархи греко-католицької церкви – зазначені вже єпископи Й. Коциловський і Г. Хомишин на чолі з митрополитом звернулися до вірних із пастирським листом «Поможіть безробітним й убогим», в якому закликали народ надати матеріальну, моральну та релігійну допомогу тим, кому взимку 1931 р. загрожувала «смерть від голоду і холоду». У посланні висловлювалася готовність церкви підтримати робітників у їх «обороні своїх прав» та справедливій боротьбі проти «наслідків капіталізму, якими є нужда й безробіття» [8].

У 1930-х рр. починають функціонувати українські комітети допомоги безробітним і вбогим (УКД) під патронатом зазначених вище осіб. Центральне Бюро Комітету розташовувалось у Львові. Його компетенція охоплювала широке коло питань, пов'язаних із соціальною допомогою безробітним і людям похилого віку, наданням їм матеріальної та моральної допомоги. При кожній парафії були складені списки безробітних і вбогих, де вказувався родинний стан, місце проживання кожного. Для цієї категорії осіб виділялися кошти на обіди, опалення помешкань, збиралися пожертви у формі одягу, продуктів харчування.

За час архіпастирського правління митрополита Андрея було організовано чимало установ, що мали на меті допомагати соціально незахищеним верствам суспільства в їхніх потребах і вбогим у їхніх бідах. Це зокрема «Народна Лічниця» – амбулаторна установа на Городецькім передмісті; на Янівськім передмісті митрополит подарував «Товариству опіки над молоддю» будинок, де влаштовано так звану «Порадню для матерів»; також для туберкульозників заснував санаторій в Підлютнім у Карпатах; для вдів і сиріт по священниках він створив «Вдовичо-сирітський фонд» і бодай малими лептами їм помагав [14, с. 372]. Першим завданням, яке ставили перед собою члени фонду, було будівництво «Дому для вдів і сиріт за священниками» у Львові. За період від 1926 до 1929 р. було зібрано 37 964 злотих готівки. 1929 року у Львові товариством було куплено власний дім за 9 тис. доларів [12]. Окрім цього зазначимо такий красномовний факт: А. Шептицький щороку утримував 40 бідних хлопців і дівчат, допомагаючи їм здобувати освіту [9, с. 46]. Окрім цього кілька сотень української молоді мешкало й виховувалося в бурсах. Митрополит або збудував, або утримував 21 установу – 4 церкви, 4 школи, 2 монастирі, 4 бурси, 2 шпиталі, 2 наукові установи [18, с. 313].

Таким чином, аналіз досліджуваної історико-педагогічної проблеми дозволив сформулювати такі висновки.

1. У складних суспільно-політичних і соціокультурних умовах наприкінці ХІХ – у першій третині ХХ ст. українці Галичини ініціювали створення власної системи закладів опіки (товариств опіки, сиротинці, бурс, вакаційних осель, захоронок, фахових порадень тощо), які в основному були під керівництвом українських громадських організацій та греко-католицької церкви.

2. Найбільшого розквіту опікунська діяльність УГКЦ набула в галицькому краї в період керівництва митрополитом престолом А. Шептицьким, який зробив значний внесок у розвиток традиції української благодійності та меценатства, аналізував і давав свої науково-методичні рекомендації щодо ефективної соціальної допомоги найбільш незахищеним верствам населення, зокрема дітям, учнівській молоді та людям похилого віку, вносив корективи в організацію їхнього медичного обслуговування та пропаганди здорового способу життя.

3. Узагальнення досвіду опікунства релігійних згромаджень УГКЦ (Чин Святого Василя Великого (ЧСВВ), Згромадження сестер Служebниць, сестер Йосифіток, сестер Йосафаток, сестер Мироносиць, сестер Пресвятої Родини, сестер Милосердя Святого Вікентія, Студити та отці Редemptористи) дозволило виявити найбільш ефективні напрямки їх роботи: опіка над новонародженими-сиротами та дітьми дошкільного віку, позбавленими батьківського піклування, матеріальна допомога дітям із незаможних сімей, моральне виховання школярів, сприяння дітям з особливими потребами, медичний догляд, опіка та морально-психологічна підтримка убогих, немічних, хворих та самотніх людей похилого віку; психолого-педагогічне і духовне дорадництво дорослих тощо.

4. Робота у вищезазначених позашкільних і церковних опікунських інституціях спрямовувалася насамперед на збереження життя і здоров'я дитини, розвиток її розумових здібностей, формування високих моральних якостей. Організаційно-виховна діяльність опікунських закладів УГКЦ, зокрема дошкільного виховання, була на високому педагогічному рівні. У сиротинцях дітям надавали притулок, харчування, забезпечували одягом. Кожен сирітський заклад під керівництвом греко-католицького чернецтва мав план навчально-виховної роботи, де відображалися завдання різних напрямів виховання.

Особлива роль відводилася морально-релігійному вихованню дітей. Для цього в кожному сиротинці були каплички, де діти проводили ранкові та вечірні молитви, щонеділі відвідували богослужіння у церквах, вивчали катехізм.

У зміст своєї діяльності вони також закладали й національні ідеї та традиції, формуючи національно свідомих українців. Засобами виховання в сиротинцях під керівництвом монахинь УГКЦ були церковні звичаї та обряди, фольклор, національні традиції, різноманітні життєві ситуації. У кожному опікунському закладі створювалися бібліотеки та читальні, які існували за кошти релігійних згромаджень УГКЦ.

Дослідження не вичерпує всіх проблем, пов'язаних з опікунською діяльністю греко-католицької церкви досліджуваного періоду. Перспективними напрямками подальшого дослідження вбачаємо вивчення педагогічної діяльності опікунських закладів для дітей з особливими потребами та підготовки для них фахівців у порівняльному аналізі змісту виховного процесу в різних типах опікунських організацій з інших регіонів України в різні історичні періоди, а також напрямки та форми соціальної допомоги з боку УГКЦ українцями діаспори.

Література:

1. Волянюк Р. Педагогічний аспект опіки дітей і молоді в Галичині (друга половина ХІХ – перша третина ХХ ст.): автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Р. Волянюк. – Івано-Франківськ, 2005. – 19 с.
2. В 10-ліття Всеукраїнського Жіночого З'їзду // Жіноча Доля, 1931. Практичний календар-порадник для українського жіноцтва. – Коломия. – 1930. – С. 152-155.
3. Домаранський О. Правове забезпечення освіти / О. Домаранський // Освіта України. – № 40-41. – 2003. – 3 черв. – С. 7.

4. Звіт з діяльності Виділу «Товариства вакаційних осель» у Львові від основання, т.е. від року 10905 до 1909 включно. – Жовква : Печатня оо. Василіан, 1910. – С. 4-8. // Діло. – 1934. – 30 квітня.
5. Комар І. В. Опікунська діяльність релігійних організацій Української греко-католицької церкви у Галичині (кінець XIX – перша половина XX ст.) : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.05 / І. Комар. – К., 2007. – 18 с.
6. Лициняк В. В справі сиріт / В. Лициняк // Львівські Архиепархіальні Відомості. – 1931. – 15 грудня. – № 8.
7. Малицька К. Суспільна опіка над дітворою і молоддю / К. Малицька // Наша книга. Альманах «Жіночої долі» на 1929 р. – Коломия, 1928. – С. 128-135.
8. Поможіть безробітним й убогим. Пастирський лист всього нашого єпископату в Галичині // Нова зоря. – 1931. – 13 грудня.
9. Пащенко В. Православ'я в новітній історії України / В. Пащенко. – Частина перша – Полтава, 1997. – 544 с.
10. Проекти про організацію закладів опіки над дітьми і молоддю // ЦДІА України у Львові. – Ф. 567, оп. 1, спр. 36. – 24 арк.
11. Розпорядок митрополичого ординаріату про захоронки й дитячі садки // Мета. – 1939. – 21 травня.
12. Справа великої ваги // Нова зоря. – 1926. – 31 грудня.
13. Ступарик Б. Розвиток системи опіки над дітьми в Україні / Б. Ступарик // Опіка над дітьми в добу трансформації суспільного устрою. Івано-Франківськ-Ужгород: Мистецька лінія, 2002. – С. 43-66.
14. Суровцева І. Меценатська діяльність митрополита А. Шептицького / І. Суровцева // Історія релігій в Україні. Праці X-ї міжнародної наукової конференції. Книга І. – Львів, «Логос», 2000. – С. 370-373.
15. Федорів Ю. Організаційна структура Української Церкви / Ю. Федорів. – Торонто, 1990. – 210 с.
16. Хомишин Г. Пастирський лист про політичне положення українського народу в Польській державі / Г. Хомишин // Нова зоря. – 1931. – 22 березня.
17. Церква і суспільне питання. Митрополит Андрей Шептицький: життя і діяльність. Документи і матеріали. 1899-1944. / за ред. А. Кравчука. – Львів, 1998. – Т. 2. – Кн. 1-2. – 1090 с.
18. Чепіль М. Теорія і практика формування національної свідомості дітей та молоді Галичини (друга половина XIX – перша третина XX ст.). – Дрогобич : «Відродження», 2001. – 503 с.
19. Щербяк Ю. Концептуальні засади освітньої доктрини Української Греко-Католицької Церкви в XX столітті / Ю. Щербяк. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2006. – 587 с.

Щербяк Ю.А.

ПОПЕЧИТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ГРЕКО-КАТОЛИЧЕСКОЙ ЦЕРКВИ
 КОНЦА XIX В. – 1939 ГГ.

В статтє рассмотрены особенности попечительской деятельности религиозных организаций Украинской греко-католической церкви. Раскрыты направления попечительско-воспитательной деятельности монашеских чинов УГКЦ в Галичине исследованного периода, осуществлена ее периодизация. Акцентировано внимание на содержание, формах и методах осуществляемой ими воспитательной работы с детьми и молодежью очерченного периода. Определено, что наиболее развитая попечительская деятельность УГКЦ получила в Галичине в период руководства митрополичьим престолом Андреем Шептицьким. Доказано, что в содержание своей деятельности церковные организации также закладывали и национальные идеи и традиции, формируя национально сознательных украинцев. В каждом воспитательном заведении создавались библиотеки и читальни, которые существовали за счет религиозных конгрегаций УГКЦ.

Ключевые слова: опека, социальная защита, сироты, монашеские организации, церковь.

Shcherbiak Y.A.

TUTOR ACTIVITIES OF UKRAINIAN GREEK-CATHOLIC CHURCH SINCE THE END OF 19TH CENTURY TILL 1939

The comprehensive research of tutor activities accomplished by religious organizations which belonged to UGCC is described in the article. The author defined directions of tutorial and educational activities of UGCC monks in Galicia during the mentioned above period and its term stratification. Attention is focused on the content, forms and methods of their ongoing educational work with children and youth during a specified period of time.

It is noted that under the guidance of qualified personnel moral and religious education of children was provided, conditions for the attainment of professional education were created. Main methods of education have become personal mentors' examples, habituation to discipline by keeping a daily routine and encourage learning. Important Trustees and educational functions in orphanages and other defenses performed parties, celebrations of religious holidays and patrons' birthday, in which pupils were from amateur numbers of religious and patriotic groups, lectures on folk traditions and history of the region.

It is clarified that the greatest prosperity of Stewardship activities in UGCC was acquired in Galician province during the leadership of Metropolitan Andrey Sheptytskyi, who has made a significant contribution to the development of Ukrainian tradition of charity and philanthropy, analyzed and gave his scientific guidance on effective social assistance to the most vulnerable people, including children, students and seniors, has made adjustments to the organization of their health care and health promotion.

It is clarified that the above work in after-school and church trustees institutions aimed primarily at preserving the life and health of child, development of their mental abilities, and formation of high moral character. Organizational and educational activities in custodial institutions of the UGCC, including pre-school education, were on a high pedagogical level. Children in orphanages were provided with shelter, food, clothing. Each orphan institution under supervision of the Greek Catholic monasticism had a plan of educational work, which showed tasks of different areas of education.

Key words: fostering, social security, orphanage, monk community, church.

УДК 37.013:[613:316.62]

Бабич В.І.*

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИЧНОГО ПРИЙОМУ
«ДЕШЕФРУВАЛЬНИК» У ПРАКТИЦІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ПЕДАГОГІВ ДО ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ПІДЛІТКІВ**

Статтю спрямовано на розкриття актуальних аспектів проблеми підготовки майбутніх учителів в контексті формування соціального здоров'я сучасних підлітків. Основна увага зосереджується на питаннях пошуку інноваційних підходів щодо організації навчального процесу, зокрема практичних занять щодо підвищення якості знань та умінь студентів педагогічних спеціальностей у сфері виховання соціально здорових учнів основної школи. Розкривається сутність та алгоритм застосування авторського методичного прийому «дешефрувальник», спрямованого на повторення та засвоєння важливої інформації стосовно усвідомлення сутності феномену соціального здоров'я, а також розвиток креативного мислення на основі міжпредметних зв'язків у зазначеному контексті.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні учителі, соціальне здоров'я, підлітки, методи навчання, методичний прийом навчання.

Умови сьогодення диктують додаткові вимоги до професійної підготовки майбутніх педагогів, що зумовлено багатьма чинниками, зокрема самою сучасністю, яка

* © Бабич В.І.